

Hogyan tovább Magyarország?

Mikor lesz végre nemzetpolitika?

A magyar XX. század Trianon ideje. A magyarság megcsonkításának, igazságtalan megalázásának emlékoszlópa. Trianon máig erően nagyhatalmi büntetés, az erőszak, a bosszúállás története. 1919 után az ország testéről leszakított magyarság a feltámadó nacionalista nemzetállamok – Románia, Csehszlovákia, Szerbia – prédái lettek. E helyzetből mindmáig két irányba kellett állandóan figyelniünk, tájékozódniunk: mindig a történelmi visszapillantó tükörbe, s állandóan kérdezve önmagunkat, miért és hogyan jutottunk mi ide, idegen hatalmak karmaiba? És ha tétován is, szüntelenül előre nézve-keresve, hogyan is juthatunk ki a történelem gödreiből.

Közép-Európa XX. századi történelmének két választóvonal a két világháború. Az első, de különösen a második világháború után létrejött utódállamok dédelgetett eszménye a nemzetállam. Pontosabban a nacionalizmustól fűtött nemzetállamok. (A második világháború után a szocialista diktatúrákban különösen felerősödött, felerősödtek a nemzeti nacionalizmusok. A gazdasági nacionalizmusok s a nacionalizmussal átszőtt történelemszemlélet. Különösen megmutatkozik ez az eredettörténet új rekonstruálásában: Romániában a dákoromán elméletben, Csehszlovákiában pedig a Nagy Morva Birodalom történetének újabb értelmezésében.

Közép-Európa olyan képződmény, amelyet az első és a második világháború után győztes államok akarata hozott létre. Ez a győztesek ítélkezésének a végeredménye. Nem lehet elfelejteni, hogy Kelet-Közép-Európa a nemzeti kisebbségek gondjaitól terhes. Trianon minden utódállamába nemzeti kisebbség került. Nem lehet elhallgatni, hogy e térség mindmáig jelentősen magyarelleneségre hangol.

1938 – a bécsi döntés. Első látásra úgy tűnt, hogy Hitler beavatkozásaival igazságot, elégtételt kíván szolgáltatni Magyarországnak Trianonért. Ki sejtette Hitler világhódító örületét, ki sejtette fajgyűlölő tébolyát?... Felvidék, Kárpátalja, Erdély, Vajdaság visszakerült Magyarországhoz. Örömteli hetek, hónapok. Szűk három év a magyarság nyugalma: aztán a politika átokvölgyébe zuhantunk. Hitler 1941-ben megtámadta a Szovjetuniót, s a magyar kormánynak benyújtotta a számlát. Magyarország háborút vállalt Németország oldalán....

Közletről éltem mindezt. Apám előbb 1938-ban a Csehszlovák Hadsereg katonája, 1939-től már Horthy-honvéd, viszik hazát gyarapítani Szerbiába, Erdélybe, 1945-től a szovjet frontra. Innentől már minden nap számított életünkben... Kapufának támaszkodva naponta vártuk a postást, a rózsaszínű tábori lapot, anyám

elimádkozta a fél éjszakát... „Tartsd meg apánkat, Isten, Istenem”. A félelem a nap s éjszaka minden szakában jelen volt, velünk és bennünk.

Megbocsáthatatlan a magyar zsidóság német mintára történő kiirtása. 1944 tavaszán egy vasárnap a főutcán kis csomagokkal hajtották, vitték a zsidókat... Középkorúak, gyermekek és öregek kis híján ezer ember... A parasztcok némán tehetetlenül bámulták a halálmenetet.

Az ártatlanság gyilkolása, micsoda történelmi drámák...

Vasárnap reggel levante fúvószenekar le az utcán, fel az utcán... indulók, csak indulók: „Elhangzott a szó, zeng az induló”... Délelőtt az isten háza, a református s a katolikus templomban segélykérően imádkoztak honvédeinkért, s felolvasták az elesett honvédek neveit, ez a parasztvilág csak az istenben reménykedett...

Az imádság s a vigasztaló édes-keserű frontslágerek. A *Magyar Futár* és a *Függetlenség* című újság s a recsegő rádió hírei próbálták közelebb hozni a honvédsereg halálos háborúját. Minden gondolat csak képzelgés volt. Az orosz frontot innen Bodrogközről, Királyhelmec nagyközségből csak a félelem végtelenségével mérhettük. 1944 őszén már a Kárpátok vonaláig hátrált a magyar front, délről Románia felől nyomult a szovjet hadsereg.

Döbbenetes látvány a bomló, ziláló honvédsereg. Elnémultak a front slágerei, éjszakánként szovjet légielő bombázói támadják Csap vasúti csomópontját.

Nincs hősiesség, menekülés van. Menteni az életet! A tábori csendőrök kegyetlenül ügyelik a bomló sereget, s agyonlövik a lőállásokat elhagyó katonákat. Bújni kell pincékbe, gödrögbe, górérakásokba, nincs hősiesség, az életmentés ösztöne maradt csupán.

Micsoda kegyetlen próbája ez az életnek s a léleknek... Hősökből lettek a bűnösök.

1945-ben a szovjet hadsereg által elfoglalt területeken elkezdődött „a munkaerő-toborzás”. A nagy család „csak háromnapos munka” – a gulag. Ez lepusztította a Kárpátalja megmaradt magyar férfilakosságát. A Felvidék keleti területeiről az otthonaikból kicsalt emberek végtelen sorát hajtották a Kárpátok hágóin Oroszország felé. Szolyva mellett gyűjtőtábor alakítottak... A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség csak évtizedek múltán állíthatott emlékművet a valamikori tömegsír szélére. Pontosán máig sem tudni hány tízezer ártatlan ember porlad a kárpáti föld alatt... A tömegsírt autóbusszállomás fedi, minden lépésnél reszket az ember lába, mintha érezné, hogy ártatlan halottak fölött lépked.

Hamar ránk csapott – magyarokra – a bűnhődés, a büntetés átka. Talán ezzel zárul egy korszak.

A megtorlás, a számonkérés legbrutálisabban Csehszlovákiában zajlott. A hivatalos csehszlovák politikának van egy máig érvényes tétele: az első köztársaság széthullását elsősorban a nemzeti kisebbségek, a németek és természetesen a magyarok okozták. Ez így igaztalan, leegyszerűsített sommás ítélet; tény, hogy a náci politika – hatalmi politikájában – a valóban létező jogos sérelmeket használta fel ürügyül, de a köztársaság bomlasztásában jóval nagyobb része volt a szlovák szeparatizmusnak, a fasiszta Hlinka-pártnak.

1945–1948 a csehszlovákiai magyarság életében a hazátlanság kegyetlen időszaka. A politika alaptétele: a kisebbségekkel szembeni kollektív vád, a mindenki bűnös elve. A csehszlovákiai magyarság is kollektíven háborús bűnös.

A háború utáni Európában egy védtelen nemzeti kisebbség elleni példátlan megtorlása zajlott le a kollektív bűnhődés vádja alapján. Elbocsátották a magyar közalkalmazottakat. A városokban rendeletileg sajátították ki a magyarok lakásait, kitoloncolták az országból a Felvidékre került tisztségviselőket; 1945 tavaszán, nyarán magyarok százait internálták táborokba. Pozsonyban magyar családokat telepítettek a ligetfalusi katonai barakkokba. Ezreket hurcoltak el szovjet munkatáborokba. Az 1945. októberi elnöki dekrétum kimondja a németek és a magyarok vagyonelkobzását. Az SZNT rendelete alapján 1944/46-ban bezárták a német és a magyar iskolákat. 1945 októbere, az elnöki dekrétum alapján felszámolnak minden magyar kulturális egyesületet.

Reszlovakizáció (1946): 374 ezren jelentkeztek szlováknak. A Csehországból kitelepített németek helyére magyarokat vittek, a munkaerő-piacra (44 ezer embert) hurcoltak Csehországba.

Aztán jött a lakosságcsere, 1947 áprilisától 74 ezer embert telepítettek ki erőszakkal Magyarországra (1949 áprilisában ment az utolsó kitelepítő vonat).

A magam nemzedékének közérzetéhez tartozik a nemzeti léten elkövetett erőszak. Mit tehetett a nyelvet büntető erőszakkal szemben a kisebbségben élő ember, mikor a nagypolitika magyarfeszültsége ért a testéhez? Mert a népiértás programja volt: a bosszúállás, a történelmi megveretés, a történelmi bűnösség és a megaláztatás érzésének a súlykolása, belénk. Így él bennem a háború utáni időszak. A magam nemzedékének közérzetéhez tartozik a háború utáni évek első döbbenete – a nemzeti léten vett erőszak.

Messziről érkezünk a nemzet felé. Fájnak emlékeink, fáj az emlékezet. Az évszázad során sokféle parancsolónk volt. Sokat temettünk olyanokat, akikért nem szólt a harang. Éreztük, távolból is lehet és kell temetnünk. S kőtáblára vésné a neveket... Szlovákia magyarlakta területein emlékező táblák, oszlopok sora figyelmeztet a múltra.

A Bodrogeközéből s a volt nagykaposi járásból a frontharcok befejeztével több mint 5 ezer ártatlan embert hurcoltak a sztálini légerekbe Leleszről háromszázat vittek el azzal az ürüggyel, hogy a Tisza hídján vasutat mennek újraépíteni. Köztük sok volt a kommunista, a szambori gyűjtőtáborba gyalog hajtották őket, s a falu illegális pártszervezetének elnöke is ott pusztult.

Felmorzsolódott a paraszti lét hagyományos közössége, közösségei, nem kerestük egymást, már egymástól is féltünk... Az első mozdulat nyilvánvalóan az önvédelem. Az életöztön: túlélni, összehúzódni, kicsinek látszani, így megmaradni... Miként megmaradni? Meghajlással? Meneküléssel? Alázkodással? Alkalmazkodással? Apró vagy nagy szolgálatokkal? Folyton vigyázzállásban? Besúgással? Vagy üvöltöni a farkasokkal?... S a legszörnyűbb az önfeladás. Lassú halál... A nemzetiségi lét embertétképpen van példa mindenre.

Hol volt ekkor Magyarország? Tudjuk, számtalan sebből vérzett. Nem voltak otthon iskoláink, Sárospatak, Pápa, Csurgó, Miskolc, Budapest fogadott be háború

után maroknyi kapaszkodókat a határon kívülről. Hála érte, 1950-ben valamiféle magyar–szlovák megállapodás alapján hazasuppoltak bennünket. Nem értettük hol volt, miként viselkedett az országos nyomorban az ország s a nemzet?

Egyet tudtunk: le kell győznünk a gonoszság s az erőszak okozta távolságot.

A második világháború utáni idő a magyarság számára a vádlottak padja. Különböző módszerekkel kerültek oda a határon kívül élő magyar nemzetrészek... Ez a népirtás programja volt, nálunk is. Magyarították ezt a megtorlást a magyar történelemmel szembeni szlovák visszahatásként. Úgy érzem, semmilyen erőszakot nem lehet utólag igazolni és megmagyarázni. Részesem voltam ezeknek az eseményeknek. A történelmi bűnösség a sérelem, a megaláztatás érzését sulykolták belénk. Így élt bennem a háború utáni idő: nemzeti létünkön vett erőszak, egy kompon ültünk Magyarországgal.

A háború utáni csehszlovákiai magyar kultúra a semmiből teremtés története is. A pusztítás után nem volt magyar értelmiség; csend maradt, félelem, műveletlenség, szellemi nincstelenség – pusztaság. Ezen a földön kellett iskolát, hírközlést, népművelést s irodalmat teremteni.

Eszméléssel indul az irodalom, költészet, alapézés a szülőföld, az otthonra találás. A népművészet, zene, tánc, kórusok, később irodalmi színpadok, gyönyörű népművészeti csoportok sokasága.

1949-ben még megy a kitelepítő vonat, ám a bontakozó költészet 1952-ben már Sztálint dicsőíti, zengő himnikusan, a személyi kultuszt szaporítja, nemzetiségi módra. Túllicitálás. A megmaradás öröméből fakadó éremlyítő hálálkodás. Hálaadás az istennek, akit akkor Sztálinnak hívtak.

Magyarországon a kommunista párt, Rákosi kerül hatalomra, megértést vártunk. A moszkvai tanácskozásokon, 1948 márciusában, ugyan Rákosi közbenjárására Sztálin utasította a csehszlovák pártvezetést a magyarkérdés megoldására (Rákosiék ugyanis nem voltak hajlandók addig aláírni a barátsági szerződést Csehszlovákiával!), de később Magyarország is lehúzta előttünk a rolót. Átvette a szovjet példát, s Rákosi is azt hangoztatta, a magyar kisebbség ügye Csehszlovákiában az illető ország belügye. Más szóval le vagyunk írva. Magyar íródelegáció jön Pozsonyba. Örömmel fogadjuk őket, néhány perc ismerkedés után azt mondják; „Ne értsetek bennünket félre, kedves elvtársak, mi az internacionalizmus eszmeiségét valljuk, a vietnami elvtársak számunkra éppoly fontosak, mint ti, szlovákiai magyar elvtársak...! Igen, így nézett ki Magyarország viszonya a határon kívüliekkel az '50-es évek elején.

Szlovákiában az '50-es évek elején indul el a mezőgazdaság kollektivizálása. A szlovák vidéken nagy az ellenállás. A magyar gazdák bizonytalanságukban hamarabb aláírják a belépő nyilatkozatot, mint a szlovákok. Igen, itt is jelen van a félelem, félelem a hatalomtól. Itt és ekkor bomlik meg a sok száz éves magyar közösség ereje.

A közel százéves bizonytalanság kisebbségben – félelem. Amikor az anyaország könnyelműen elköti a csónakot, s hagyja, hogy vigye a víz... Elveszett az összehang lehetősége.

1956 – a csehszlovák tankok a magyar határon bevetésre készen állnak. A leendő Kádár-kormánynak még nem volt hírközlője, addig a felvidéki rimaszombati adó segítette Kádár hatalomátvételi előkészületeit... A Szlovák Írók Szövetségének székházából kapcsolatban voltunk a Magyar Írószövetséggel. Az épület helyiségeinek nagy részét ellepték a Prágából Pozsonyba csődült cseh írók. Fordítani kellett nekik a Kossuth-rádió minden híryanagát... Az érdeklődés fokozódott, forrósodott a levegő. Megmozdultak a pozsonyi magyar főiskolások...

A Szlovák Ifjúsági Szövetségben tisztséget töltöttem be. 1956. november 4-én mint megbízható magyart bevettek a pártközpontba. A tárgyalóasztalnál a szlovák párt főtitkára, majd tábornoki kara s a leendő Kádár-kormány miniszterei melegítőben, akiket egy szovjet alakulat szöktetett át éjszaka Győrből a Dunán. Jelen volt Lőrincz Gyula, a Csemadok elnöke, a párt központi bizottsági tagja.

Szigorú megbízatásunk parancs volt. Szerkesztői, bemondói leszünk a kádári rádióknak. Szégyen, de én megszöktem, és eltűntem a vész haragja elől. Ott tapasztaltam, hogy a csehszlovák párt és állami vezetés a szovjet diktatúra fanatikus eszköze, s bokájáig magyarellenes.

1956 után a Kádár-kormány különösebben nem érdeklődött a határon kívüli magyar kisebbségek iránt, nem nyújtotta a kezét, hogy parolázzon a határon kívüli magyarokkal... Ugyanakkor kénytelen volt tudomásul venni a magyar nemzeti kultúra kiemelkedő személyiségeinek erőteljes közéleti megnyilvánulását. Illyés Gyula, Németh László, Csoóri Sándor, Czine Mihály, Nagy László, Erdélyben Sütő András és mások keltek a védelmünkre. Görömbei András irodalomtörténész 1982-ben megírta és kiadta a kortárs szlovákiai magyar irodalom történetét.

A magyar 1956 egyetlen forradalom volt a „szocialista tábor” térképén. Ilyen áldozatot egyetlen ország sem hozott, hihetetlen vakmerőség volt szembeállni a szovjet világhatalommal Európában.

Kádár életéhez vér tapadt. S akasztófák. Megdöbrentő, hogy a környező volt „szocialista államok” megközelítően sem hoztak olyan áldozatokat a kommunizmus megdöntéséért, mint Magyarország. A magyar forradalom ihlette a Prágai Tavaszt, a magyar forradalom megrendítette Európát, s megrázta a szovjet birodalmat... De Magyarország szomszédos államai még mindig, mindmáig Trianon cipőjébe dugják a lábukat... Trianonból élnek ma is.

A magyar rendszerváltás első kormányát Antall József alakította, ő is szólította meg először az egységes magyar nemzetet, amikor kijelentette: „lélekben 15 millió magyar miniszterelnöke kívánok lenni”. Igen, az egységes, az egységesülő nemzet gondolata az egymást váltó kormányok során egész Antall József fel sem merült. A Horn-kormány együttműködési szerződést írt alá Szlovákiával és Romániával, ami összességében politikai pipafüst és kisiskolás dolgozat.

Hogyan tovább Magyarország? Hol van Magyarország felelőssége? Hol van a Kárpát-medence magyarságát átfogó nemzetpolitikai program?

Tisztes a támogató alapítványok munkája: az Illyés Közalapítvány, az Apáczai Csere János Alapítvány, az Új Kézfogás és a HTM... Kilencven év erőszakkal el-sarcolt történelmét azonban nem lehet megoldani hivatalnokokkal. Kilencven év hosszán a határon kívülre került magyar közösségek másodrendű polgárok...

Meg kell írni a határon kívülre került magyar közösségek igaz történelmét.

A határon kívüli magyarok bevonása nélkül nem lehet megoldani az öszsmagyarság kérdését. Tudatosítani kell az elmúlt század bántó, pusztító sikertelenségeit.

Azokban az országokban, ahol magyar nemzetiségek élnek, meg kell vizsgálni a szociális helyzetet, a munka lehetőségét s a műveltség egyenrangú állapotát. És meg kell vizsgálni azt is, milyen a magyar kisebbségek intézményrendszere? És hogy az adófizetésük arányban van-e a részesedésükkel?

Sajnos, a magyar nemzeti program kimunkálását hátráltatja a magyar társadalom megosztottsága.

A határon kívüli magyarság létgondjairól s jövőjéről a magyar parlamentnek kell törvényt alkotnia.

A határon kívüli magyarság képviselői tanácskozási joggal legyenek jelen a parlamentben.

A magyar parlament hozzon törvényt a határon kívüli magyarok helyzetéről.

A határon kívüli magyarok nélkül nem lehet megoldani az öszsmagyarság sorskérdéseit.

Sürgősen kialakítandó nemzetpolitika tartsa szem előtt a határon kívüli magyar közösségek szülőföldön maradását. ☒